

Volume II (2016)

A. M. DARGA, *Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*.
İstanbul 2015. Yapı Kredi Yayınları, 359 sayfa. ISBN: 9789750824265

Çiğdem ÖNER

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni Ç. Öner, *Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*. Yazar: A. M. Darga. *Libri* II (2016) 537-539. DOI: 10.20480/lbr.2016051

Geliş Tarihi: 10.12.2016 | Kabul Tarihi: 29.12.2016 | Elektronik Yayın Tarihi: 31.12.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016051>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

**A. M. DARGA, *Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*. İstanbul
2015. Yapı Kredi Yayınları, 359 sayfa. ISBN: 9789750824265**

Çiğdem ÖNER*

Kitap, *Yazarın Biyografisi* (1) ile başlamakta ve *İçindekiler* (3-5), *Önsöz* (11-13), *YKY Baskısına Önsöz* (15-18) kısmı ile devam etmektedir. Kitap, prehistorik dönemden başlayarak MS VII. yüzyıla kadar olan dönemde yaşamış kadınları, bilimsel veriler ışığında incelemektedir. Konuk yazarların da eşlik ettiği eserde, tarih öncesi dönemden Erken Bizans'a kadar; Koloni Çağı, Hitit, Urartu, Lykia, Lidya, Helen ve Roma kadınlarının tarih boyunca geçirdiği değişimler gösterilmektedir. *Başlarken* (19-25) isimli kısımda yazar, uygarlıkların yaratıcısı insanı hedef tutan incelemelerde olayların cereyan ettiği toplumların sosyal yapısının önemli olduğunu ve bunların yarısını kadınların meydana getirdiğini belirtmektedir. Bunun sonucu olarak da, eski çağda kadının gerçek rolünü ve insanın ve toplumun oluşumundaki payını ortaya çıkarmanın, modern tarihinin ödevlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. *Seçilmiş Bibliyografi ve Kısaltmalar* (27-38) ve *Dilbilgisine Ait ve Diğer Kısaltmalar* (39) ile bu kısım sonlanmaktadır.

Tarih Öncesi Çağlarda Anadolu'da Kadın (41-67) isimli birinci bölümün, *Mucizenin Kaynağı, Bereketli ve Her Şeye Hâkim* (43-50) alt başlığında, Yrd. Doç. Dr. Şengül G. Aydingün ilk insan topluluklarının her keşfettikleri olay ile birlikte, zekâ ve duygularının geliştiğini, hayat standartlarının yükseldiğini belirtmekte ve doğa olaylarının takip edilmesi ile birlikte hayatın döngüsünü fark edip yaşamlarını biçimlendirdikleri üzerinde durmaktadır. Bu ilk insan topluluklarının doğum ve ölüm arasındaki farkı görüp kendi nesilleri için yaratılış konusunu sorgulamaya başladıkları, kendi nesillerini "yaratan" olarak gördükleri kadını kutsadıkları ve Ana Tanrıça kültüyle ilgili ilk inanç sisteminin nasıl ortaya çıktığı gibi konular üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde ayrıca, kadınlık simgelerinin ilk betimlemelerinin otuz bin yıl öncesine dayandığı belirtilerek, bu betimlemeler kısaca *Latmos Dağları Ana Tanrıçası* (50-52), *İlk Tunç Çağı'nda Kadın [MÖ 3200-2000]* (52-59) ve *İlk Tunç Çağı'nın Ana Tanrıça Kavramı: İdol* (60-63) alt başlıklarında incelenmektedir. Bölümün sonunda *Bibliyografya* (63-67) bulunmaktadır.

Anadolu Tarihi Çağlarında Kadın Kültepe - Kanış (69-121) isimli ikinci bölümde eskiçağ Anadolu'sunda MÖ II. binyıldan itibaren kadının toplumsal konumu arkeolojik veriler ışığında ele alınmaktadır. Bu bölümün ilk başlığı olan *Asur Ticaret/Pazar yerleri - Koloni Çağı/Erken Hitit Dönemi'nde [MÖ 2000-1750]* (71-77) özelinde, Anadolu'da tarihi çağların II. binyılın başlarında, Eski Asur dilinde yazılmış Kültepe Höyüğü (Kayseri) - Kanis kökenli tabletlerin bulunması ve okunup anlaşılmasıyla başladığı belirtilmektedir. Eski Asurca ile yazılmış tabletler/belgelerin Anadolu'nun ilk yazılı kaynakları olduğu bilgisi verilmektedir. Hitit Büyük Krallık çağlarında, dini ritüel metinle-

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. demrederin@gmail.com

rinde tanrılar için şarkı söyleyen “Kanisli kadınlara” birçok kez rastlandığı ifade edilmektedir. Kül-tepe tabletleri üzerinde farklı disiplinlerden çok sayıda bilim insanının yaptıkları incelemeler ve bu tabletlerden edinilen bilgiler *Kanis/Nesa* (78-81), *Acemhöyük* (82-84), *Rubatum -“Beyçe/Şehir Kraliçeleri”* (85-88), *Evlilik Müessesesi* (89-93), *Karum - Pazar Yerlerindeki Asurlu ve Yerli Anadolu Kadınlarının İş Hayatları ve Mektupları* (94-116) ve de *Takı ve Kumaşlar* (117-121) alt başlıkları ile detaylandırılarak aktarılmaktadır.

Hitit Egemenliği [MÖ 1650-1190] (123-223) isimli üçüncü bölüm *Hititçede Kadın ve Kadın Akıncılığını İfade Eden Kelimeler* (125-127) alt başlığı ile başlamaktadır. Bu alt başlıkta Hititlerin çiviyazısı belgelerinde “kadını” ifade etmek için kullandıkları ideogramlar hakkında bilgi verilmektedir. *Eski ve Orta Hitit Devleti Çağında Kraliçeler* (128-133) alt başlığında, MÖ II. binyılın ilk yarısında kadınların hanedan içindeki nüfuzu ve politik olaylardaki tutumlarıyla birlikte bu soylu kadınların Hitit din tarihi içinde, tanrılar için düzenlenen dini törenlerde icracı ve yönetici olarak başta gelmeleri yazar tarafından detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bir diğer alt başlık olan *Büyük İmparatorluk Çağı Kraliçeler* (134-136) özelinde, Hititlerin kraliçelik müessesesi dönemin diğer toplumlarındaki kraliçelik müessesesiyle karşılaştırılmakta ve Hitit kraliçelerini diğer kraliçelerden ayıran özellikler incelenmektedir. Bu başlık, *Sapinuva'nın Kraliçesi: Taduhepa* (137-144) isimli, Kraliçe Taduhepa'ya ayrılan özel bir alt başlıkla ve *Bibliyografya* (144-145) ile son bulmaktadır. *Hitit Kraliçeleri, Kral Çocuğu, Büyük Kız, Egemen Kraliçe: Güçlü Kadınlar* (146-154); *Büyük Kraliçe Puduhepa* (155-166); *Puduhepa'nın Mühürleri* (166-169); *Kraliçe ve Dini Görevleri* (170-179); *Krali Evlenmeler* (180-185); *Halk Kadını* (186-187); *Evlilik Müessesesi, Boşanma, Zina, Veraset ve İş Hayatı* (188-189); *Boşanma* (189-191); *İş Hayatı* (191-196); *Kült Törenlerinde Görevli Kadınlar* (197-205); *Fal, Büyü ve Kehanet* (206-207); *Şarkıcı Kadınlar* (207-208); *Kraliçe ve Kadın Giysileri, Takıları* (209-211); *Giysiler* (211-215) ve *Takılar* (215-217) alt başlıklarıyla Hititler döneminde kadının toplumdaki konumu detaylandırılarak anlatılmaktadır. Üçüncü bölümün son alt başlığı olan *Hitit Erkeği ve Kadın'da* (218-223) yazar, kadın-erkek özel ilişkilerine ait çok detaylı bilgilere ulaşmak için elimizde yeterli veri olmadığını ifade etmekte, ancak yine de eldeki bazı buluntulardan bilgi paylaşımı yapmaktadır.

Geç Hitit Dönemi'nde Erken Bizans'a Kadın [MÖ 1190-MS 726] (225-340) isimli dördüncü bölümde, ilk olarak *Geç Hitit Döneminde Kadın [MÖ 1190-620/600]* (227-233) alt başlığı yer almaktadır. Bu başlıkta, ele alınan dönemde kadınlara değinen ve onu konu alan yazılı belgelerin yetersizliği belirtilmektedir. Elimizdeki yetersiz verilere rağmen taş üzerine yazılmış kitabelerden, kadın hakkında farklı betimlemeler olduğu belirtilmekte ve bunların bir kısmında, MÖ I. binyılın soylu kadınlarının iddialı ve koket görünüşlü, bir diğer kısmında ise çocuğunu emziren anne gibi pek çok farklı betimlemeler olduğu söylenmektedir. Geç Hitit Çağı'nda heykelticilik eserlerinde daha çok (MÖ I. binyılda) “aile sevgisi” ile karşılaştığı ve bunların pek çok örneğinin bulunduğu, *Maraş Stellerindeki Karı Koca Sevgisi* (233- 240) isimli alt başlıkta aktarılmaktadır. Yrd. Doç. Dr. Erkan Konyar tarafından hazırlanmış olan *Demir Çağında Anadolu Kadını: Urartu, Frig ve Lidya* (241-267) alt başlığında, kadınların kullandığı süs eşyalarında ve dinsel ikonografide, hatta giyim kuşamda, -farklı coğrafyalarda olsa da- karşılıklı etkileşimin izlenmesinin mümkün olduğu aktarılmaktadır. Örneğin *fibula* olarak adlandırdığımız işlevsel takıların, aynı dönemde bütün Akdeniz dünyası, Kafkasya ve kuzeybatı İran'da kullanıldığı belirtilmektedir.

Urartu Kadını (246-254), *Frigler* (255-259) ve *Lidya'nın Kadınları* (259-265) isimli alt başlıklarda Anadolu coğrafyasındaki kadınlar konu edilmeye devam edilmekte ve sonuç olarak Demir Çağ Anadolu'sunda kadının sosyal konumunun, doğal olarak yaşadığı bölgenin toplumsal, siyasal

ve kültürel olgularının gerçeklikleri çerçevesinde oluştuğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte MÖ I. binyılın, MÖ. IV. binyılda oluşmaya başlayan ve kadının toplumsal konumunu oldukça pasifize eden sürecin doruk noktasını oluşturduğunu ve kadının toplumsal rolünü daha çok “ana” olarak sınırlandırıldığı detaylı bir biçimde aktarılmaktadır. Bu başlık *Bibliyografya* (266-267) alt başlığıyla sona ermektedir. Prof. Dr. Hilke Thür tarafından hazırlanan, *Efes'te Helenistik Öncesi Dönemdeki Ünlü Kadınlar: VII. Kleopatra ve IV. Arsinoe* (268-274) başlığı, şöhretini cumhuriyetten imparatorluğa geçiş döneminde Roma'nın en önemli iki erkeğiyle yaşadığı ilişkiye borçlu olduğu belirtilen Kleopatra ile başlamaktadır. Daha sonra VII. Kleopatra'nın Ephesos ile ilişkisi işlenmekte, bu ilişkinin de kız kardeşi IV. Arsinoe'nin MÖ 48'den MÖ 41 yılına kadar Ephesos Artemis Tapınağı'nda yaşamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu başlık *IV. Arsinoe'nin Kişiliği ve IV. Arsinoe'nin Efes'teki Mezarı* (271-273) ve *Bibliyografya* (273- 274) alt başlıklarıyla son bulmaktadır. Dördüncü bölümün devam eden diğer başlıklarından, *Yunan/Helen Uygarlığında Kadın'da* (275-283), kadının ilk anıldığı edebi eserlerin, Homeros'un *İlias* ve *Odyseia* destanları olduğu ifade edilmektedir. Sözcük anlamı, “arkadaş/refika, fahişe; zevk, mutluluk veren kız” olan *hetaire*lerin anlatıldığı *Hetereler* (280-283) başlığı bu bölümün bir diğer başlığıdır. “Romalı Kadın” imajı, *Roma Uygarlığında Kadının Yeri* (284-295) alt başlığında detaylı bir şekilde ele alınan bir diğer konudur. Emine Çaykara'nın kaleme aldığı başlık olan, *Kadınlara Özel Bir Bayram: Thesmophoria'da* (296-314), başlangıçta binlerce yıl ana tanrıça olarak kutsanan, sonraları toplumsal statüsü değişen, alanı sınırlanan, ev içinde düzen, dokuma ve çocukların bakımıyla uğraşan kadınların Anadolu'da yüzlerce yıl bir bayramın temsilcisi olduğu belirtilmekte ve bu bayram detaylı olarak ele alınmaktadır. Kaynakların yer aldığı alt başlık olan *Bibliyografya* (315-317) ile bu başlık sonlanmaktadır.

Roma Döneminde Efesli Kadınlar (318-326) alt başlığı Dr. Elisabeth Trinkl'e aittir. Yazar bu başlıkta, büyük ölçüde ataerkil geleneğe bağlı kalınarak yazılmış antik kaynakların yanı sıra, arkeolojik kaynaklara da bakılarak kadınların yaşamını anlamaya çalışmanın gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu başlık *Efesli Kadınların Şehirdeki Görünümleri* (318-321), *Nekropollerin İzinde Efesli Kadınlar* (321-323) ve *Bibliyografya* (324-326) alt başlıklarıyla sonlandırılmaktadır. Dördüncü bölümün son başlığı olan *Erken Bizans Döneminde Kadın* (327-340), Bilkent Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun Gülru Tanman tarafından kaleme alınmıştır. Bu dönemi yazar, *Hıristiyanlık, Kadın ve Montanizm* (331-332), *Ebe, Hemşire, Çalışan Kadınlar* (333-334), *Konstantinopolis'in Kadınları* (334-337) ve de *Theodora ve Anikia Iuliana* (338-339) gibi alt başlıklara ayırarak incelemekte ve son olarak başlığı kaynakçanın yer aldığı *Bibliyografya* (339-340) alt başlığıyla bitirmektedir. *Bitirirken* (341-346) kısmında kitabın yazarı bize genel bir özet sunmaktadır. Kitap, *Yazar Biyografileri* (347-349), *Dizin* (351-355) ve *Teşekkürler* (357) kısımları ile sona ermektedir.